

Rekultivace jako příležitost pro zvýšení resilience transformujících se regionů

ING. MARTIN DOMÍN, ING. JAN HOLUB

ING. TOMÁŠ SÝKORA, ING. PETR HLAVÁČEK, PH.D.

XXVI. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH VĚDÁCH
BOŘETICE, 14.-16. ČERVNA 2023

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

Post-uhelná transformace

- zelená transformace = největší společenská změna od průmyslové revoluce
- pro vybrané regiony však představuje hrozbu (střednědobých) negativních sociálních dopadů
- nutno hledat vhodná řešení revitalizace a resocializace krajiny po povrchové těžbě (např. Ústecko, Mostecko) tak, aby její využití odpovídalo potřebám současné společnosti
- území postižené povrchovou těžbou je plné potenciálu
- citlivý přístup může zcela změnit trajektorii rozvoje těchto regionů

Přeměny prostoru v kontextu dobývání uhlí

- historie těžby uhlí na Ústecku už od 15. století, od 19. století uhlí strategickou surovinou
- přednostní orientace na těžký průmysl ve 20. století = zvýšená zátěž ŽP
- do proměny regionu značně promluvil také odsun původního německého obyvatelstva po 2. světové válce a dosídlení (většinou méně kvalifikovanými a sociálně slabšími společenskými vrstvami)
- kumulací problémů se zde i po mnoha desetiletích vyskytují vzájemně podmíněné sociální, ekonomické, demografické a další problémy
- dnes nejde jen o regeneraci založené na obnově infrastruktury, ale hledá se komplexní proces změny vedoucí zejména k sociální transformaci

Transformace jako příležitost pro resilienci

- transformace musí vést k posílení inovační činnosti, vyšší diversifikaci
- to vyžaduje odklon od odvětvových politik, nutný je mix zahrnující mj.:
 - minimalizaci vzdělanostních rezerv
 - eliminaci mezer v infrastruktuře
 - lepší využití potenciálu polycentrického městského regionu
 - strategický, kulturní a funkční přesíťup
- resilience = schopnost přizpůsobit se změnám a zvládat stresové situace
- revitalizační procesy tomu mohou pomoci (nové příležitosti pro rozvoj, diversifikaci ekonomiky, využití brownfields, atrakce investorů...) (Pavlík, 2016; Svoboda, 2013)

Cíl příspěvku

- přiblížit socioekonomickými dopady na území v kontextu dekarbonizace a útlumu těžby ve spojitosti s rekultivovanými plochami
- identifikovat vývojové procesy rekultivace těžebních ploch spolu s vyhodnocením dopadů na sociální transformaci
- identifikovat bariéry, kvůli kterým nedochází k regulační a věcné koordinaci jednotlivých úrovní veřejné správy
- pro komparaci vybrány dva příklady:
 - jezero Most
 - jezero Milada

Metodologie

- Vybrány byly dva příklady hydrické rekultivace na území Ústeckého kraje
 - jezero Most
 - jezero Milada
- Dva unikátní příklady komplexní proměny krajiny s potenciálním vlivem na společnost.
- Data pro jednotlivé ukazatele, které popisují situaci na vybraném území – ČSÚ
- Časové údobí – 22 let (důraz na změny v uhelném regionu v delším časovém horizontu)
- Doplnkem výzkumu je i dotazníkové šetření (jaro 2022) na území okresů Most a Ústí nad Labem.
- Účel – identifikovat jednotlivé procesy v kontextu vlivu revitalizovaných ploch.

Jezero Most

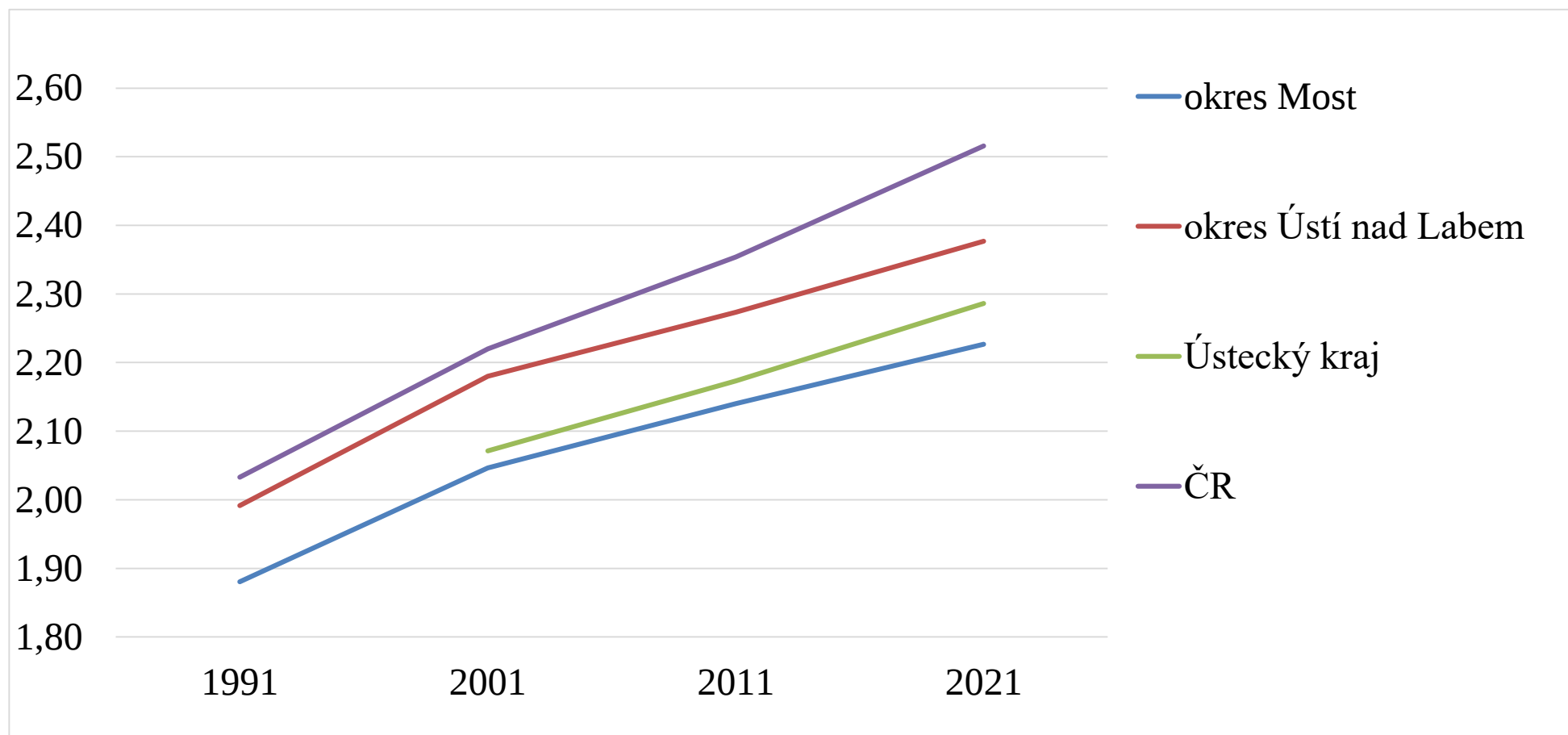

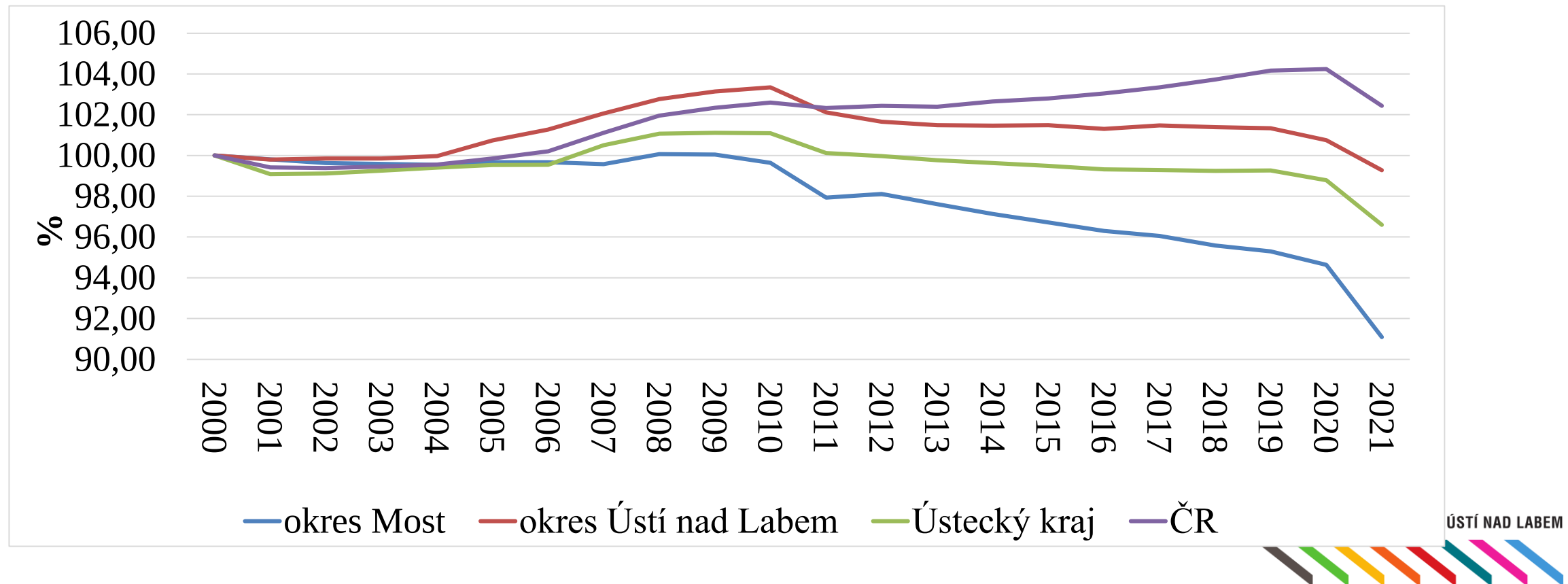
Jezero
Milada

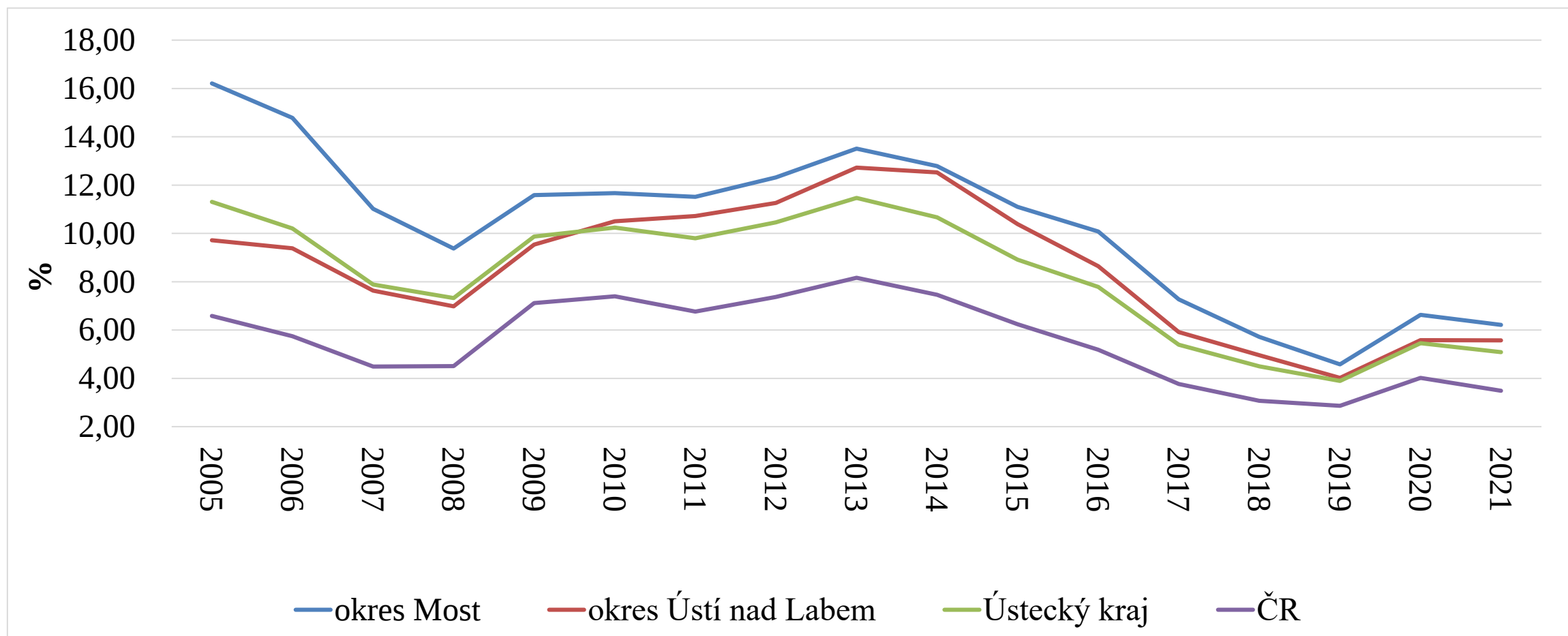
Index vzdělanosti 1991-2021

Vývoj počtu obyvatel (bazický index 2000-2021)

PN0 (2005-2021)

Rozdíly

- **Jezero Most** – bývalý důl částečně na území historické zástavby starého města Mostu.
- Ukončena těžební činnost a v roce 2008 započalo napouštění jezera.
- Prostor zpřístupněn veřejnosti v roce 2020.
- Majetek státu, město Most na něm hospodaří jako nájemce/stavebník.
- Celé jezero leží v katastrálním území Statutárního města Mostu.
- Nyní zde funguje čilý turistický ruch.
- Kavárny, dětská hřiště, asfaltová stezka kolem jezera, festivaly, veřejné akce...

Rozdíly

- Jezero Milada
- Vzniká již v roce 2001, kdy se začalo napouštět
- Hydrická rekultivace dokončena v roce 2010.
- Otevřeno veřejnosti již v roce 2015 (Most až 2020)
- Fragmentované vlastnické vztahy – katastr území: Ústí nad Labem, Chabařovice, Trmice a Řehlovice.
- Společné priority a realizace projektů je o to složitější.
- Chybí infrastruktura, inženýrské sítě jen kusé

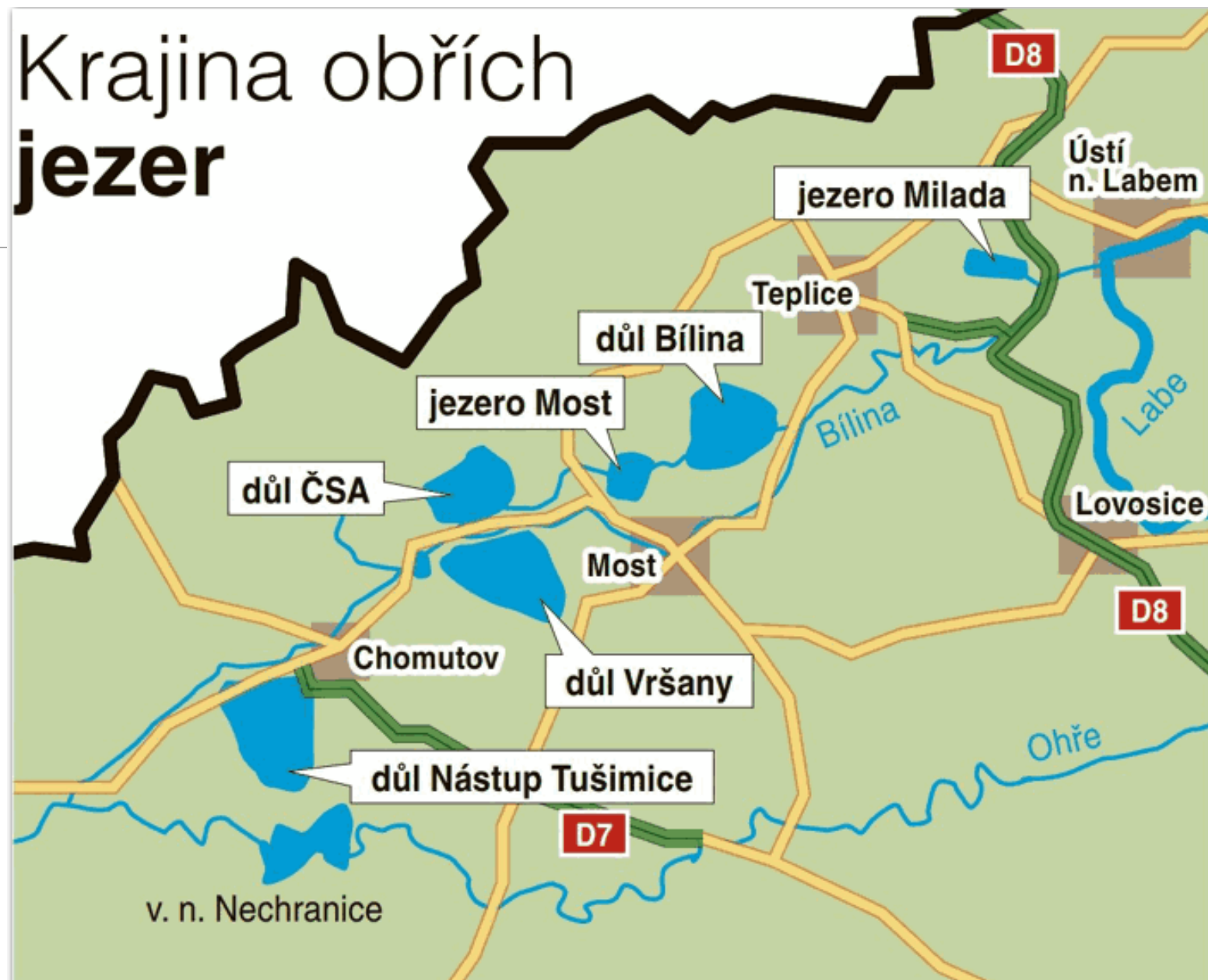

Jezero Most	Jezero Milada
Majitelem je stát	Majitelem je stát
Katastr obce: Statutární město Most	Katastr obcí: Chabařovice, Trmice, Řehlovice
Město Most, díky jasné (i když dílčí) koncepci, realizuje sportovně-rekreační funkci ploch	Obce se spojily do dobrovolného svazku obcí kvůli koordinaci, propagaci, organizaci aktivit kolem jezera apod.
Začíná přispívat ke zlepšení image uhelného regionu	Jeho neutěšený stav nijak zvlášť nepřispívá k reimage regionu
Díky novým pracovním místům přispívá k resilienci post-těžebního regionu	Pomalá výstavba infrastruktury pro zázemí a návštěvníky
Výrazné přispění ke zlepšení image města	Výrazné rezervy v přispění k image
Aktivní propagace, vysoká návštěvnost	Nyní je jezero Milada spíše pasivním hráčem v oblasti propagace regionu
U jezera Most vzniknou díky novému územnímu plánu plochy jak pro rekreaci, tak pro bytovou výstavbu a drobné podnikání a průmysl.	Nekoncepčnost přístupu kvůli vlastnickým právům

Závěry

- V důsledku ukončení těžby vznikají problémy v regionech.
- Revitalizační procesy mají zprostředkovaný dopad na resilienci a na sociální transformaci regionů.
- Díky rekultivacím vznikají významné vodní plochy – jezero Most a Milada.
- Prvky mají společné prvky jak při vzniku, tak při vývoji.
- Přestože oba projekty mají velký potenciál k podpoře rozvoje regionů, majetkoprávní vztahy jim mohou bránit.
- Obě jezera již nyní přinášejí možnosti pro resocializaci a poskytují rozvojové plochy, které mají potenciál zlepšit negativní image regionu.
- Z měsíční krajiny do krajiny jezer.
- Plochy by mohly být v budoucnu využity pro obnovitelné zdroje – možnost setrvání role regionu jako významného producenta energie i v budoucnu.

Krajina obřích jezer

Děkujeme za pozornost

Ing. Martin Domín

martin.domin@ujep.cz

Ing. Jan Holub

jan.holub@ujep.cz

Ing. Tomáš Sýkora

tomas.sykora@ujep.cz

Ing. Petr Hlaváček, Ph.D.

petr.hlavacek@ujep.cz

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Fakulta sociálně ekonomická

Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy

regiony.ujep.cz

Forpolis – Institut pro rozvoj společenství a sídel

forpolis.ujep.cz

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

